

Шульська Н. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науменко Л. М.

Державний податковий університет

Калита О. П.

Державний податковий університет

ЛІТЕРАТУРНІ НОМІНАЦІЇ В ЕПІСТОЛЯРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті здійснено аналіз функційного потенціалу літературних номінацій в епістолярній комунікації Лесі Українки, досліджено особливості їхньої лексико-семантичної та структурно-граматичної організації. Наголошено, що сьогодні листи авторки важливі не лише як знакові фрагменти письменницької автобіографії, але й оригінальний зразок культурно-мистецької комунікації кінця XIX – початку XX ст. Зауважено, що письменниця, аналізуючи типологічні явища в конкретному національному культурному процесі, в епістолярних текстах формує власну мовну картину, релевантні лексеми якої пов'язані з макрополем «література». Специфіка системи взаємопов'язаних мовних одиниць епістолярію Лесі Українки випливає з особливостей їхнього ідейно-тематичного спрямування.

Виявлено, що літературні найменування письменниці мають великі сполучувальні властивості, вони кількісно й тематично різноманітні. Найповніше номінації зреалізовані в таких лексико-семантичних групах: 'літературні персоналії', 'літературні напрями і стилі', 'роди, види і жанри літератури', 'елементи форми та змісту літературних творів', 'персонажі' тощо. Для зони макрополя «література» в епістолярній комунікації письменниці характерні граматичні та контекстуальні синоніми, архаїзми, авторські неологізми, семантично наповнені асоціативні конструкції. Домінантну позицію в периферійній зоні макрополя «література» займають номінації лексико-семантичної групи 'роди, види і жанри літератури', які демонструють багатство словника теорії літератури. Розмаїтою з погляду кількості представлених лексичних одиниць є мікросистема, що вербалізує жанрову специфіку згаданих в епістолярних текстах творів. Підсумовано, що Леся Українка дивує сучасних українців інтелектуальними й культурними обширами, знанням європейських мов, культур, глибоким зацікавленням тонкощами літературного процесу, відзеркаленими в кожному рядку її листової комунікації.

Ключові слова: літературні номінації, епістолярна комунікація, Леся Українка, макрополе, література, лексико-семантична група.

Постановка проблеми. Сучасна наукова парадигма української лінгвістики демонструє активізацію численних розвідок, присвячених аналізу функціональних можливостей різноманітних мовних одиниць як репрезентантів індивідуального стилю провідних митців художнього слова. Вагомий акцент зроблено на дослідженні художніх текстів письменників, які своєю творчістю збагатили словниковий фонд української мови, розширили межі виразально-зображальних засобів. Значно менше лінгвостилістичних студій об'єктом опису обирають епістолярну спадщину українських авторів. Натомість якраз листи є переконливим виявом мовного самовираження осо-

бистості, що дозволяє автору «залишатися самим собою» [5, с. 67]. Вивчення листування визначних культурних діячів дозволяє досягнути не лише стану їхньої душі в певний життєвий момент, а й мовне багатство, вираження у слові культурних зацікавлень, поглядів, оцінок, симпатій та антипатій.

Глибинний зміст та різноманітність стильових реєстрів, відтінків українського слова демонструє епістолярій Лесі Українки. Письменниця дивує сучасних українців інтелектуальними й культурними обширами, знанням європейських мов, культур, глибоким зацікавленням тонкощами літературного процесу, відзеркаленими в кожному рядку її листової комунікації. Специфіка системи

взаємопов'язаних мовних одиниць епістолярних текстів Лесі Українки впливає з особливостей їхнього ідейно-тематичного спрямування. Сьогодні листи авторки важливі не лише як знакові фрагменти письменницької автобіографії, а й як оригінальний зразок культурно-мистецької комунікації кінця XIX – початку XX ст. Аналізуючи типологічні явища в конкретному національному культурному процесі, простежуючи їх витоки, Леся Українка найперше в епістолярії формує власну мовну картину, релевантні лексеми якої пов'язані з макрополем «література».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різномасштабний лінгвістичний опис листовної комунікації поетеси представлено у працях С. Богдан. Дослідниця аналізує вербальну і невербальну семіотику у прощальному дискурсі Лесі Українки [1]; досліджує міжособистісну комунікацію та образи комунікантів [2]; вивчає кольористичні епітети в структурі епістолярних стереотипів [3]; характеризує реконструктивні можливості самонімацій [4]. Ґрунтовний опис мовних параметрів епістолярію Лесі Українки здійснено у дисертації О. Красовської [7].

Як об'єкт наукового опису листи Лесі Українки функціонують у численних літературознавчих розвідках: В. Савчук (джерелознавчо-текстологічний аспект) [14]; Л. Семенюк (особистісний феномен письменниці) [15]; Н. Римар (тенденції розвитку національної літератури) [12]. У контексті комунікативного дискурсу досліджують епістолярну спадщину Лесі Українки Т. Ковальова та Л. Сидоренко [6], а також Н. Римар [13]. У площині національно-культурного життя українства кінця XIX – початку XX століття вивчає епістолярій Лесі Українки В. Пустовіт [11]. Проте і ці напрацювання не вичерпують усі потенційні можливості аналізу листів письменниці, оскільки поза увагою вчених залишається дуже вагомий аспект її індивідуальної епістолярної мовотворчості – домінувальне лексико-семантичне поле «література». Це підтверджує актуальність нашої розвідки, зумовлену загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень та потребою вивчення індивідуальної мовотворчості в листах Лесі Українки на різних рівнях мовної організації.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити літературні номінації в епістолярії Лесі Українки, особливості їхньої лексико-семантичної та структурно-граматичної організації, а також функційний потенціал.

Виклад основного матеріалу. Серед групи елементів, скомпонованих за семантикою 'літературні

персоналії', привертають увагу в листах Лесі Українки слова та вирази, які можна об'єднати за наявністю у структурі їхнього значення семи 'рід діяльності'. Серед них переважають традиційні для сучасного мовного пласту номінації *письменник* та *автор*: «*Ми складаємо громаду старших і молодих письменників українських*» [8, с. 225]; «*Мені здається, що без цих авторів наша література буде аж надто неповна*» [8, с. 48].

Одночасно продуктивну позицію в епістолярній комунікації займає архаїчна граматична одиниця *письмовець*. Найчастіше її використано у формі множини: «*Але ж я думаю, що такі письменці не поважають або себе, або української літератури*» [8, с. 181]; «*Яка то може бути така література, де б усі письменці писали однаково?*» [8, с. 210]. Послугується письменниця також неактивною в сучасному лексиконі номінацією *писатель*: «*Франка, як писателя і діяча, я ніколи не переставала поважати*» [8, с. 414]. При цьому важливим для авторки є розрізнення найменувань за родовою ознакою, що засвідчує гендерний аспект: «*...не звикли, щоб жінка – хоч і писателька – могла на щось такого одважитись*» [19, с. 160].

Семантичний ряд аналізованих лексем доповнюють використані мисткинею контекстуальні синоніми *робітник літератури* та *робітник пера*: «*Хто ж нас шануватиме, як ми один одного не пошануємо, ми, одної літератури робітники?*» [10, с. 141]; «*Далебі, такий лінивий робітник пера, як я не вартий стільки дарунків!*» [9, с. 156].

Оригінальним із погляду структури та семантичної наповненості є словосполучення, яким авторка найменує себе як постать літератури: «*Тим часом викеровую сама себе коли не на професора, то на «світлого підпирника нашої літератури», читаю des bons auteurs, пишу Оди-нака, і набрала на себе роботи стільки, що на всю зиму стане*» [8, с. 208]. При цьому для створення яскравого неологізму Леся Українка задіює переносне розмовне значення твірної лексеми *підпирати* – «подавати кому-небудь допомогу; підтримувати когось, чийсь дії, наміри і т. ін.» [8, VI, с. 481].

Вужчий значеннєвий відтінок мають номінації, що вказують на жанрову специфіку діяльності літературних персоналій: «*Се річ вимагає чимало роботи і навіть читання всяких «джерел» – хоч се і не вважається для белетриста обов'язковим, але я відношусь до сеї своєї речі дуже серйозно і хотіла б ужити всієї сили, щоб зроби її чимсь людським*» [19, с. 213]; «*...А я ж, власне, лірик...*»

[18, с. 132]; «Рада буду побачити Вашу книжку, я Вас досі дуже мало знала, яко **поета**» [8, с. 244].

Для окремих компонентів авторка використовує розрізнення за родовою особливістю. При цьому пропонує кілька варіантів аналізованих одиниць: «От наші критики не такі лицарі і коли приходить до діла, то ставлять в одну лінію і **поетів і поетесс**» [8, с. 244]; «Коли ж кому і так судилося не глибоко та не широко плавати, то не хочеться позбавляти себе останньої волі. Я гадаю, що англійські **поетки** не такими річками виплили в море» [8, с. 290].

Стилістичного іронічного маркування в епістолярних текстах Лесі Українки набуває лексема **борзописець**, що має значення «плодовий, але поганий письменник, журналіст» [16, I, с. 218]. У властивій їй манері письменниця подає цю одиницю в одному синонімічному ряді з лексемою **перевертні**: «... але я ніколи не згожуся вступитися з дороги перед усякими **перевертнями і покутними борзописцями** з чужої літератури, – *dafür ich bin mir doch zu gut!*», засвідчуючи цим самим негативний контекст згаданої лексеми [10, с. 685–686].

Парадигму аналізованої лексико-семантичної групи доповнює мікросистема елементів, що характеризують творців літератури з погляду домінування у їхньому письмі стилізових напрямів: «... а безплатно я таки не хочу тратити стільки праці в російській мові, скільки її треба на добре одсічне не тільки Єфремову, а всім взагалі **анти-модерністам**» [19, с. 39]; «А В. Гюго хіба не **реаліст** в половині своїх “*Misrables*”, наприклад?» [19, с. 33]; «**Про символістів** я таки, певне, напишу, коли буде сила й час...» [19, с. 39]; «З французьких книжок, окрім Жорж Занда, я мало читала в першотворі, більш у перекладах і то з новітніх **натуралістів** школи Золя...» [8, с. 18–19].

Деталізує образ літератора в епістолярії лексема **пейзажист**, що за визначенням «Словника української мови» номінує «письменника, митця, який описує природу» [16, с. 109]. Кращим пейзажистом Леся Українка називає О. Кобилянську: «В нашій літературі нема **пейзажиста** над Вас, і я не знаю, як готова цінити Вас за се» [18, с. 160]. В окремих випадках письменниця вводить до складу аналізованих лексем додаткову ознаку, виражену прикладкою: «... та все ж доволі цікава з того погляду, як на ліричних **поетах-громадянах** відбивається упертість особисто людської **натури**...» [19, с. 116]; «Робите кепські прецеденти всім нам, **писателям-суб’єктивістам**...» [19, с. 139].

Денотат ‘літературні персоналії’ в епістолярних текстах репрезентують також численні власні назви. Листи письменниці насичені десятками прізвищ письменників:

– українських, які були адресатами Лесі Українки (Б. Грінченко (Чайченко, Вартовий), О. Кобилянська, О. Маковей, М. Павлик, Олена Пчілка (мати), М. Старицький, І. Франко, Г. Хоткевич) або згадані нею (М. Гоголь, Т. Шевченко, І. Котляревський, М. Кропивницький, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний (Рудченко), В. Самійленко, В. Стефаник, Ю. Федькович);

– зарубіжних: Адам, д’Аннунціо, Байрон, Беранже, Бернс, Бальзак, Бомарше, Бурже, Верлен, Верхарн, Вольтер, Гаршин, Гейне, Гете, Гольдоні, Діккенс, Доде, Жорж Занд, Золя, Франсуа Коппе, Леопарді, Лонгфелло, П’єр Луїс, Мачтет, Міцкевич, Мольєр, Мопассан, Надсон, Ада Негрі, Петрарка, Прус, Рембо, Руссо, Свіфт, Сервантес, Сирокомлю, Скотт, Теннісон, Флобер, Шекспір, Шеньє, Шиллер та ін.

Структурною особливістю засвоєння лексичного складу лексико-семантичної групи ‘роди, види і жанри літератури’ в епістолярній комунікації Лесі Українки є демонстрація багатства словника теорії літератури. Зважаючи на це, закономірно, що такі номінації займають домінуючу позицію в периферійній зоні макрополя ‘література». На означення родів і видів літератури Леся Українка використовує традиційні поняття:

– епіка («*може, се тому, що я люблю таку чисту, прозору **епіку**, якої сама з роду не вміла вдавати і яку так чудово вдали Ви...*» [10, с. 160]);

– лірика («*Ви запевне не можете навіть собі уявити, що значать для мене тут сі книжки.... зрештою, **лірика** більше пасує до віршів, а лист сей і без того довгий*» [10, с. 607]);

– драма («*Я не люблю багато мерекання та візерунків на статуях, а ся **драма** новинка була нагадувати скульптурну групу – такий був мій замір, а про виконання судити не можу ...*» [12, с. 461]);

– поезія («*... а хтось, власне, таке в **поезії** любить і, певне, ніколи епічним поетом не буде*» [10, с. 166]);

– проза («*От маєш, хотіла якнайкоротше, а тут півкартки й не стало для моєї **прози***» [8, с. 50];

– критика («*...бо наша література і **критика** живуть в ненормальних обставинах – вони перш усього не мають за собою справжньої читаючої публіки*» [10, с. 464]);

– теорія літератури («та він здається не любить цього розділу **теорії літератури**, сподіваюсь йому чим іншим прислужитись» [8, с. 189]);

– історія літератури («...а за виразне число годин такої праці сподіваюся купити собі право необмеженої волі в області поезії і belles lettres, за яку нехай мене судить **історія літератури**...» [10, с. 240]).

На тому ж рівні периферійної зони перебувають похідні прикметники, що характеризують родові ознаки творів: «Ви от кажете, що в моїй «Одержимій» **епічний тон** не витриманий, що навіть і вона **лірична**» [19, с. 18]; «Будьте ласкаві прислати мені Франка “В поті чола” і які лише є в книгарні його ж **беллетристичні прозаїчні твори на народні теми**» ([10, с. 83]; «А тим часом у Ваших **ліричних віршах** (вони ж Вас менше мучать) далеко більше живої правди, ніж у сих натуралістичних “протоколах вівсекції”» [19, с. 150] тощо.

Розмаїтою з погляду кількості представлених лексичних одиниць є мікросистема, що вербалізує жанрову специфіку згаданих в епістолярних текстах творів. Відповідно до родової ознаки в ній можна виділити чотири тематичні підгрупи:

1) найменування епічних жанрів («Читала я оце **новели** Лук'яновича» [17, с. 205]; «Гарні його **нарис**и, тільки сумні невимовно...» [18, с. 142]; «Не знаю, чому Ви їх саме **ескізами** назвали, – се ж річ *asser suivie*» [10, с. 281]; «Завтра мають читати моє **оповідання** в літерат[урному] обществі, а тим часом воно (**оповідання**) ще далеко не скінчене!» [9, с. 92]; «...коли **романи** его цікаві під тим взглядом, що написані на історичні українські теми, то далеко краще написати свої власні **повісті** тому, хто спроміжний, на тіж самі теми» [8, с. 41]; «Я не зовсім розумію, що Ви хотіли сказати в своїй **замітці**...» [17, с. 179]; «Чи ви знаєте, що я дуже люблю **казки** і можу їх видумувати мільйони?» [19, с. 373] та ін.;

2) номінації драматичних жанрів («...хтіла я піти подивитись на сю безцасну **п'єсу**, та не могла, бо на той час була слаба, врешті тим не багато втерляла» [18, с. 23]; «А от досада, що ніяк не можна по-нашому перекласти “*Märchen-drama*” – **“драма-фєсєрія”** те, та не те... **Драма-казка** чогось незграбно» [19, с. 378] та ін.;

3) лексика, що визначає ліричні жанри («З великою радістю написала б я **оду** ірландському гомрулерові...» [8, с. 189] «Як би так кожного, хто напише книжечку гладких **віршів** та обійдеться там без брехні» [8, с. 193]; «... а що до сеї теми прийшлося чимало різних **сонетів** перекласти та

й саму розправу написати, то зайняло се кілька днів шаленої роботи» [18, с. 141]; «Маю тільки деякі віршовані переклади, між іншим, переспіви **гімнів з Рідвеги**» [17, с. 164] та ін.;

4) номінації жанрів на межі літературних родів («Хтось зачав один **драматичний етюд** писати...» [19, с. 54]; «Помагаю складати Дзвінок, щоб не був він сей рік таким поганим як торік, читаю книжки, пишу свою повість та **вірші в прозі** і **вірші в віршах**...» [8, с. 235]; «Коли се вічна історія з передплатою, так невже ж ся **поема** не варта 8 р[ублів]?» [10, с. 673] та ін.

Вужчого значеннєвого відтінку набувають ті одиниці, яким письменниця надає додаткову характеристику у вигляді супровідного прикметника: «Чи хтось читав його **історичну повість**? Здається, не дуже славно вийшло, коли вірити критикам, але ж їм не завжди можна вірити, як відомо» [8, с. 158–159]; «...ти не радила мені писати **фантастичні драми** з інших причин...» [19, с. 378] тощо.

Зауважимо, що хоча з погляду частотності вживання група термінів для позначення родів, видів і жанрів в епістолярії Лесі Українки є найпомітнішою, проте більшість її одиниць авторка використовує відповідно до словникових дефініцій. Це можна пояснити насамперед досвідом літературно-критичної діяльності письменниці та однозначністю репрезентованих одиниць у досліджуваних нами контекстах. Виразності й стильової окресленості з помірною образністю надають лексемам використані авторкою означення, ужиті в переносному значенні («можє, се тому, що я люблю таку **чисту, прозору епіку**, якої сама з роду не вміла вдавати і яку так чудово вдали Ви...» [10, с. 160]).

Серед групи периферійних елементів макрополя «література», скомпонованих за семантикою характеристики форми та змісту літературних творів, можна виділити видові стрижневі лексеми **форма** і **сюжет**: «...хоч взагалі у п. К[олесси] принаймі **форма** ліпша, ніж у других галицьких поетів...» [17, с. 304]; «уняти **сюжет** в короткі енергійні риси, дати йому щось “камінного”» [19, с. 461].

Навколо них об'єднані одиниці, що традиційно залучені до сучасного аналізу літературного твору. Це стилістично нейтральні лексеми, що характеризують особливості літературного тексту незалежно від його родової та жанрової належності. Скажімо, у листах Лесі Українки неодноразово використовує терміни, пов'язані із структурою твору: «Найбільше припав мені до серця

той **розділ** з Вашої книги, що зветься “На селі”» [19, с. 92]; «...тим часом, як воно мені дуже подобається по тих **уривках**, які трапилось читати по журналах» [18, с. 73]; «... єсть праці новіші, ніж ті, **заголовки** яких я найшов – сі **заголовки** я написав тільки про всякий случай» [10, с. 369].

Продуктивність використання цього роду лексем ілюструють листи, у яких письменники активно обговорює літературні новинки, даючи їм критичний аналіз. У цьому випадку в одній конструкції авторці вдається залучити до епістолярної комунікації цілу низку означуваних одиниць: «Тепер же щодо **«технічного виконання»** цього роману, то мені здається, що він трохи розтягнений, єсть багато схожих між собою **уступів**, зайвих **діалогів**, де-не-де туманні, малозрозумілі і довгі речення в **діалогах мова** чиста і гарна...» [17, с. 82].

Численні лексеми, характерні для літературознавчого аналізу структурних особливостей драматичного твору, Леся Українка використовує в листі до Олени Пчілки (2.02.1898). Критикуючи деякі моменти драматичної сцени «Іфігенія в Тавриді», адресантка пише: «Коли б се була побутова драма, то такий **монолог** був би злочинством, але для драматичної поеми *en style classique* я се допускаю... “Іфігенія” іменно не буде новітньою: в ній буде хор, **репліка** а *paste* і може, навіть несподівана **розв’язка**» [18, с. 16].

Парадигму лексико-семантичної групи ‘елементи форми та змісту літературних творів’ в епістолярії доповнюють термінопоняття, характерні для ліричних текстів: «...(вони нівроку їм, “**розмером** *принебрегают* и **рифму** *презирают*”)...» [17, с. 340]; «Я знаю одного поета, що склав собі афоризм: „Гарна **рифма** – погибель для ідеї!”» [17, с. 130]; «Щодо форми, то є одна **строфа** задовга» [19, с. 18–19].

До епістолярної комунікації мисткиня залучає також одиниці, визначальні для аналізу будь-якого твору – тему та ідею: «Та от мене дехто з товаришів корить, що нема в моїх віршах міцної тенденції, що бракує **громадських тем**...» [17, с. 65]; «... **ідея** єсть чисто Жорже Зандовська» [8, с. 96]; «Мушу признатись, впрочім, що і перспектива писати на **задану тему** (у Старицького уже зложений план)...» [18, с. 148].

У контексті ідейного аналізу твору Леся Українка в листах послуговується не надто активною в сучасному мовленні лексемою **замір** («задум, бажання зробити щось; намір» [16, III, с. 211]: «Я не люблю багато мерекання та візерунків на статуях, а ся драма новинка була нагадувати

скульптурну групу – такий був мій **замір**, а про виконання судити не можу ...» [19, с. 461]. Важливим елементом, що визначає майстерність письменника, на думку Лесі Українки, є вміння створювати пейзажну картину та яскраво описувати навколишню дійсність: «Які типи, які **пейзажі!**» [18, с. 160], «...бо дуже люблю **пейзаж** в літературі, і завжди мені його бракувало в нашому письменництві» [17, с. 160]; «...справді реальним **описом** можна назвати тільки той, що ставить ярку виразну картину перед очі читача» [8, с. 86].

Комплексне значеннєве уявлення про форму та зміст твору об’єднує в собі лексема **стиль**, що в епістолярних текстах представлена як «сукупність прийомів у використанні засобів мови, властива якому-небудь письменнику або літературному творові, на пряму, жанрові і т. ін.» [16, IX, с. 697], пор. «Щоб зробити її короткою (вона була чи не вдвічі довша, ніж тепер), щоб сконцентрувати її **стиль**, наче якусь сильну есенцію...» [19, с. 461]; «В Засніві (до Вороного) мені не скрізь подобається **стиль**» [9, с. 589]. Оригінальною з погляду деривативного потенціалу є характеристика-найменування авторкою власного стилю письма: «А Ви мене за се скарали підозріннями, ніби я хору на **«автобіографоманію»** (гарний неологізм?)» [19, с. 153–154].

За кількісним складом периферійна лексико-семантична група ‘персонажі’ є однією з найменш численних. Її стрижневою домінантою виступає лексема **герой**: «Єжа я знаю тільки одно “*Kuzma jez*” – цікаве воно тим, що там **герой** українець» [17, с. 41]. Письменниця чітко членує цю одиницю за категорією роду: «Як на мене, то краса цієї повісті не так в її ідеях, як в глибокій, тонкій, логічній психології **героїні** Наталки» [17, с. 10].

Близькою за семантикою є використана в листах номінація **образ**: «...**образи** неясні і нелогічні, як то у нього часто» [17, с. 176]; «Та от мене дехто з товаришів корить, що нема в моїх віршах міцної тенденції, що бракує громадських тем, що в мене тільки **образи** та форма то ще так-сяк, а решта...» [17, с. 165]. Значно рідше письменниця послуговується терміноодиницями характер, тип: «Щодо **характерів**, то я не мала на меті додавати щось нового до усталеного в літературі **типу** Дон-Жуана» [10, с. 704].

Контекстуальним синонімом до стрижневої домінанти слугує літературне поняття **портрет** – «опис зовнішності персонажа в літературному творі» [16, VII, с. 290].

Леся Українка відзначає здатність портретів художньо відтворювати навколишню дійсність,

а не просто її «фотографувати»: «...і вчора таки заставила їх признати, що в літературі мають вартість **портрети**, а не фотографії (розумієш різницю?)» [1, с. 86]. У досліджуваних епістолярних текстах денотат персонажа характеризують також власні назви. Письменниця може побіжно згадувати героїв у контексті аналізу певного літературного твору. Наприклад, у листі до Н. Кибальчич (7. 05. 1910) поетеса пише: «“Ескізи” *Ваші* я читаю... *Я б навіть на вашому місці децю там позбавила тої виразності, з якою воно обмальовано (наприклад, пояснення Химчиного поведіння), бо то не дає змоги читачеві самому думати, читаючи*» [19, с. 311].

Інколи для пояснення дій персонажа відводить цілий фрагмент епістолярного тексту, як, скажімо, у листі до О. Кобилянської (27. 03. 1903). Леся Українка коментує причину вибору образу драми, підкреслюючи найперше його трагічний характер: «*І пророчий дух не дар для неї, а кара. Її ніхто не каменує, але вона гірше мучиться, ніж мученики віри і науки. Така моя Кассандра*» [19, с. 55]. Продуктивними в мовному оформленні листів мисткині є імена персонажів світової класики: «...так і хочеться згадати з розпачем **Гамлета**: “Най дьявол носить смуткове убрання, а я надіну ясні нармазини!”» [18, с. 142]; «*Так чи инакше, але от уже і в нашій літературі є дон Жуан власний, не перекладений, оригінальний тим, що його напи-*

сала жінка (се, здається, вперше трапилось сій темі)» [10, с. 124]; «...лісні **Афелії** зовсім якісь солдатські: “...он был бравый молодец!”» [18, с. 39]; «...*(досі видав тільки Орлеанську Діву Шіллера в своєму перекладі) і до того видавництва я маю дати свій переклад Кайна з Байрона*» [10, с. 311].

Висновки. Отже, можна підсумувати, що літературні номінації в епістолярії Лесі Українки мають великі сполучувальні властивості, є кількісно і тематично різномірними й найповніше зреалізовані в таких лексико-семантичних групах: ‘літературні персоналії’, ‘літературні напрями і стилі’, ‘роди, види і жанри літератури’, ‘елементи форми та змісту літературних творів’, ‘персонажі’ тощо. Для зони макрополя «література» в епістолярній комунікації письменниці характерні граматичні та контекстуальні синоніми (*письмовці, письменники, робітники пера; літератор, белетрист; редагування, коректура*); архаїзми (*письмовці, часопись, епіка, модерна, коректа*); авторські неологізми поетеси (*уліти / улили, єфремовщина, хоткевичівщина, гауптманністка, книгоїдство*) семантично наповнені асоціативні конструкції («світлий підпірник нашої літератури»).

Перспективними в цьому напрямі наукових пошуків є подальші наукові розвідки дослідження епістолярних текстів Лесі Українки на різноекторних літературознавчих і мовних рівнях.

Список літератури:

1. Богдан С. «Прощальний» дискурс епістолярії Лесі Українки: словесна і невербальна семіотика. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк, 2010. Т. 6. С. 191–210.
2. Богдан С. Епістолярні діалоги Лесі Українки як джерело реконструкції стереотипів міжособистісної комунікації та образів комунікантів: Агатангел Кримський. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк, 2008. Т. 4. Кн. 2. С. 315–337.
3. Богдан С. Кольористичні епітети в структурі епістолярних стереотипів Лесі Українки. *Науковий вісник Волин. нац. ун-ту. Філологічні науки. Мовознавство*. 2011. №1. С. 18–24.
4. Богдан С. Самономінації в епістолярних текстах Лесі Українки: реконструктивні можливості. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*: зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. Рівне-Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. Вип. 20. С. 53–57.
5. Дудик П. С. Стилїстика української мови: підручник. Київ : Кондор, 2005. 97 с.
6. Ковальова Т., Сидоренко Л. Епістолярій Лесі Українки як прояв публіцистичних збуджень. *Образ*. 2021. Вип. 1 (35). С. 17–27.
7. Красовська О. М. Мовні параметри епістолярію Лесі Українки : автореф. ... канд. філол. наук, спец. : 10.02.01. «Українська мова». Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2010. 20 с.
8. Леся Українка. Листи: 1876–1897 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2016. Т. 1. 512 с.
9. Леся Українка. Листи: 1898–1902 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2017. Т. 2. 544 с.
10. Леся Українка. Листи: 1903–1913 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2018. Т. 3. 736 с.
11. Пустовіт В. Ю. Епістолярій Лесі Українки як джерело з історії національно-культурного життя українства кінця XIX – початку XX століття. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 3. Ч. 2. С. 147–151.

12. Римар Н. Ю. Основні тенденції розвитку національної літератури в епістолярії Лесі Українки. *Південний архів (філологічні науки)*. Вип. LXXX, 2019. С. 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2019_80_4
13. Римар Н. Ю. Самокритика як елемент епістолярної комунікації Лесі Українки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71) № 2 Ч. 2. С. 126–130.
14. Савчук В. А. Епістолярна спадщина Лесі Українки: джерелознавчо-текстологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.09 «Літ. джерелознавство і текстологія». Київ, 2009. 20 с.
15. Семенюк Л. «Мріє, не зрадь...»: штрихи до особистісного феномену Лесі Українки (на матеріалі епістолярію). *Лесья Українка і сучасність*: зб. наук. праць. Луцьк, 2008. Т. 4. Кн. 1. С. 244–257.
16. Словник української мови: в 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід (гол.), А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк [та ін.]. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.
17. Українка Лесья. Зібр. тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 10. 542 с.
18. Українка Лесья. Зібр. тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 11. 1978. 478 с.
19. Українка Лесья. Зібр. тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 12. 1979. 694 с.

Shulska N. M., Naumenko L. M., Kalita O. P. LITERARY NOMINATIONS IN LESYA UKRAINKA'S EPISTOLARY COMMUNICATION

The article analyzes the functional potential of literary nominations in Lesya Ukrainka's epistolary communication, and explores the features of their lexical-semantic and structural-grammatical organizations. It is emphasized that today the author's letters are important not only as significant fragments of the writer's autobiography, but also as an original example of cultural and artistic communication of the late 19th – early 20th centuries. It is noted that the writer, analyzing typological phenomena in a specific national cultural process, forms her own linguistic picture in epistolary texts, the relevant lexemes of which are associated with the macrofield "literature". The specificity of the system of interconnected linguistic units in Lesya Ukrainka's epistolary work follows from the features of their ideological and thematic orientation.

It was found that the literary names of the writer have great connecting properties, they are quantitatively and thematically diverse. The nominations are most fully implemented in the following lexical-semantic groups: 'literary personalities', 'literary trends and styles', 'genres, types and genres of literature', 'elements of form and content of literary works', 'characters', etc. The zone of the macrofield "literature" in the writer's epistolary communication is characterized by grammatical and contextual synonyms, archaisms, authorial neologisms, semantically filled associative constructions. The dominant position in the peripheral zone of the macrofield «literature» is occupied by the nominations of the lexical-semantic group «genus, types and genres of literature», which demonstrate the richness of the dictionary of literary theory. The microsystem, which verbalizes the genre specificity of the works mentioned in the epistolary texts, is diverse in terms of the number of lexical units presented. It is summarized that Lesya Ukrainka surprises modern Ukrainians with her intellectual and cultural breadth, knowledge of European languages and cultures, and deep interest in the subtleties of the literary process, reflected in every line of her letter communication.

Key words: literary nominations, epistolary communication, Lesya Ukrainka, macrofield, literature, lexical-semantic group.